

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 11 grudnia 2000 r.

PR. I/900/17/2000

**Panie i Panowie
Prokuratorzy
Apelacyjni, Okręgowi, Rejonowi
(wszyscy)**

Wzrost najgroźniejszej przestępczości, godzącej w życie, zdrowie i wolność człowieka, w tym przestępczości zorganizowanej, brutalizacja działań sprawców, demonstrujących poczucie bezkarności, poszerzające się zjawisko postugiwania się przez nich fałszywymi dowodami, celem uniknięcia odpowiedzialności karnej, zastraszanie, a nawet likwidowanie świadków skutkują wzrostem poczucia zagrożenia społecznego bezpieczeństwa i spadkiem zaufania do instytucji wymiaru sprawiedliwości.

Niezadawalająca skuteczność postępowań karnych, powtarzające się, upubliczniane w środkach masowego przekazu przypadki nieprofesjonalnych oraz wadliwych czynności i decyzji funkcjonariuszy organów ścigania i prokuratorów, formalistycznie oraz nie efektywnie funkcjonujący nadzór służbowy nakazują podjęcie radykalnych działań zmierzających do zwalczania przestępczości, zwiększania ich profesjonalizmu i urealniania nadzoru, a w konsekwencji także egzekwowania odpowiedzialności służbowej za oczywiste uchybienia.

W związku z powyższym - w oparciu o przepis art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 1994 r., Nr 19, poz. 70 z późn. zm.) polecam, aby w szczególności w sprawach o przestępstwa godzące w życie, zdrowie

i wolność człowieka stosowane były konsekwentnie i odpowiedzialnie wskazane niżej zasady odnoszące się do:

1. zapewnienia prawidłowego toku postępowania przygotowawczego przez prokuratora i rzetelnego wypełniania przez niego obowiązku nadzoru nad policją oraz profesjonalnego wykonywania czynności osobiście przeprowadzanych a przede wszystkim podejmowania trafnych decyzji, zarówno w przedmiocie stosowania środków zapobiegawczych jak i decyzji kończących postępowanie.
2. realnego, skutecznego nadzoru służbowego, eliminującego błędy oraz pomagającego sprawnie, wszechstronnie i skutecznie przeprowadzić postępowanie przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych osiągnięć nauki i wiedzy prawniczej, a także ujawniającego nieprawidłowości i inicjującego odpowiedzialność służbową w uzasadnionych przypadkach.

Ad. 1

Kapitałne znaczenie dla efektów postępowania mają pierwsze czynności na miejscu zdarzenia, szczególnie ze skutkiem śmiertelnym, dokonywane w ramach „dochodzenia w niezbędnym zakresie”, wskazane w art. 308 § 1 kpk.

Powtarzające się błędy kwalifikowania tego rodzaju zdarzeń jako nie-przestępczych, a także częste błędy dot. sposobu, zakresu i rodzaju przeprowadzonych czynności wymagają obligatoryjnego udziału w nich prokuratora, kierowania przez niego wszelkimi działaniami i ponoszenia odpowiedzialności za zaistniałe uchybienia.

Należy uwzględnić, że art. 308 § 1 kpk dotyczy również sytuacji, w których istnieje obawa porozumiewania się osoby podejrzanej z innymi uczestnikami przestępstwa, a także świadkami, co może utrudniać osiągnięcie celów postępowania.

Prokurator na miejscu zdarzenia, po konsultacji z biegłymi i specjalistami, ustala rodzaj i zakres koniecznych czynności i badań, a przebieg oględzin w miarę możliwości winien być utrwalony także za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk

O charakterze zdarzenia w razie potrzeby niezwłocznie powiadamia przełożonego, który podejmuje decyzję o konieczności ewentualnej zmiany prokuratora na posiadającego stosowne kwalifikacje specjalistyczne oraz przekazania informacji do jednostki nadrzędnej np. w celu uzyskania pomocy odpowiedniego biegłego, czy też umożliwienia podjęcia decyzji o objęciu sprawy nadzorem służbowym, w tym włączenia się do działań na miejscu przestępstwa.

Szczególną dbałość należy przywiązywać do prawidłowego przeprowadzenia czynności niepowtarzalnych, o których stanowi art. 207 § 1 kpk.

Prokurator w uzasadnionych przypadkach osobiście dokonuje przesłuchania osób podejrzanych, pokrzywdzonych, świadków, szczególnie wówczas kiedy ujawnione zostaną okoliczności uzasadniające zastosowanie instytucji „świadka anonimowego”.

Należyta waga przykładac należy także do czynności okazania, której reguły dokonania, zarówno procesowe jak i kryminalistyczne, uzasadniają potrzebę przeprowadzenia jej osobiście przez prokuratora. Wyniki tej czynności winny być oceniane z należytych krytycyzmem przy wykorzystaniu całego materiału dowodowego sprawy.

Prokurator na miejscu zdarzenia podejmuje decyzje zapewniające jego zabezpieczenie, w szczególności uniemożliwiająca zatarcie śladów i dowodów przez osoby spoza ekipy śledczej, w tym także dziennikarzy.

Sprawność postępowania uzależniona jest od prawidłowego zaplanowania czynności, ich koncentracji, profesjonalnego sposobu wykonania, współpracy z biegłymi oraz właściwym nadzorem nad wykonaniem czynności zleconych.

Plany śledztwa (czynności śledczych) winny uwzględniać nie tylko koncepcje jego prowadzenia, ale także wskazywać sposoby realizacji (np. tworzenie zespołów śledczych), terminy i osoby odpowiedzialne za wykonane czynności; konieczna jest aktualizacja planowych czynności.

Prokurator nie może odmówić przyjęcia zgłoszenia zawiadomienia o przestępstwie i sporządzenia protokołu także z uwagi na istotne znaczenie tej czynności dla określenia wstępnego zakresu postępowania i kwalifikacji prawnej czynu.

Zlecenie funkcjonariuszom policji prowadzenia postępowań lub czynności do wykonania, musi być związane z udzielaniem szczegółowych wytycznych co do kierunków, sposobu i czasu ich wykonania.

Wszelkie uchybienia funkcjonariuszy policji winny być zgłaszane ich przełożonym, a w podręcznych aktach sprawy należy dokumentować sposób reakcji na zgłoszenia.

Szczegółowej staranności dołożyć należy do czynności przesłuchania w charakterze świadka ofiary przestępstwa, a przede wszystkim zgwałcenia, w celu zapewnienia jej należytej ochrony przed zbędnymi dolegliwościami postępowania.

Prokurator do każdej czynności przesłuchania winien być przygotowany, tak aby nie zachodziła konieczność jej powtarzania.

Czynności tego rodzaju, także z udziałem pokrzywdzonych dzieci, należy utrwalać za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk.

Pokrzywdzony winien być partnerem prokuratora w osłgnięciu celu postępowania. Należy uwzględniać składane przez niego zasadne wnioski dowodowe, w szerokim zakresie dopuszczać do udziału w czynnościach, dokonywać zabezpieczeń na poczet naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem.

Przed wydaniem decyzji o umorzeniu postępowania wskazanym jest uzyskanie od pokrzywdzonego oświadczenia w przedmiocie uzupełnienia postępowania.

Odmowa zastosowania instytucji świadka anonimowego winna być każdorazowo uzasadniona w aktach podręcznych sprawy.

W przypadku stwierdzenia przestępstwa użycia przemocy lub groźby bezprawnej w warunkach określonych w art. 245 kk, prokurator prowadzący śledztwo jest obowiązany niezwłocznie wyłączyć materiały do odrębnego postępowania i wystąpić do Sądu z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania, a w uzasadnionych przypadkach do Komendanta Policji o objęcie zagrożonej osoby ochroną.

Także w każdym innym przypadku stwierdzenia przestępstwa, związanego z prowadzonym postępowaniem i mającego na celu uchronienie oskarżonego od ponoszenia odpowiedzialności karnej, takiego jak złożenie fałszywych zeznań (art. 233 kk), utrudniania postępowania (art. 239 kk), fałszowania dokumentów czy poświadczenia w nich nieprawdy (art. 270 i 271 kk), prokurator niezwłocznie przeprowadza postępowanie p-ko sprawcy przestępstwa.

Zawieszenie postępowania możliwe jest tylko wobec przeszkód uniemożliwiających jego prowadzenie, a nie jak to się zdarza - tylko utrudniających.

Przypomnieć należy, że przeszkoda musi trwać tak długo, aby nie można było zakończyć postępowania w okresach wskazanych w art. 309 § 2 i 310 § 2 kpk.

W okresach zawieszenia prokurator obowiązany jest sprawdzać istnienie trwania przyczyny, przy czym informacje w tym zakresie policja przekazywać ma na piśmie.

Do poszukiwania podejrzanego, który się ukrywa, należy wykorzystać akta prowadzonych przeciwko niemu wcześniej spraw.

W uzupełnieniu zaleceń dot. zasad występowania do Sądu z wnioskami o zastosowanie tymczasowego aresztowania zawartych w wytycznych z dnia 21 lipca br. – polecam aby w każdym przypadku posiadania przez prokuratora wiedzy o tym, że podejrzany jest sprawcą szczególnie niebezpiecznym – informował o tym Sąd we wniosku o zastosowanie aresztu wraz ze wskazaniem proponowanego miejsca osadzenia oraz odizolowania od innych osób.

Sprawność postępowania uzależniona jest również od odpowiednio wczesnego zasięgnięcia opinii biegłych i rzeczywistego nadzoru nad ich pracą. Prokurator nie może biernie oczekiwać na rezultaty pracy biegłego. Winien w uzgodnieniu z biegłym wyznaczać termin złożenia opinii i egzekwować jego realizację, a w razie potrzeby modyfikować zakres badań, ale także krytycznie oceniać ich rezultaty, szczególnie w przypadku opinii biegłych lekarzy psychiatrów.

Projekt postanowienia o umorzeniu śledztwa z powodu niewykrycia sprawcy w sprawie o zabójstwo należy konsultować z prokuratorem sprawującym nadzór służbowy, w celu rozważenia czy wyczerpano wszystkie szczególnie kryminalistyczno-medyczne możliwości jego ustalenia.

Podobnie konsultacji wymagają decyzje kończące postępowania w sprawach dot. przekroczenia granic obrony koniecznej.

W uzasadnionych przypadkach, szczególnie wówczas gdy istnieją przesłanki do typowania sprawcy zabójstwa, albo zachodzi możliwość prowadzenia dalszych czynności wykrywczych w stosunku do osoby podejrzanego, czy też pozyskania dowodów winy podejrzanego o dokonanie tej zbrodni, prokurator obowiązany jest zwrócić się do Komendanta właściwej jednostki Policji z informacją o potrzebie zastosowania we wskazanym zakresie, czasie i wobec zindywidualizowanych osób czynności operacyjno – rozpoznawczych.

Prokurator może wystąpić także z informacją do Komendanta właściwej jednostki Policji o potrzebie zastosowania technik operacyjnych w postaci zakupu kontrolnego lub kontrolowanego przyjęcia czy wręczenia korzyści jeżeli uzna, że w realiach prowadzonego śledztwa środki te mogą dostarczyć materiałów przydatnych do ustalenia sprawcy przestępstwa bądź udowodnienia mu winy.

W każdym przypadku zaistnienia określonych wyżej przesłanek w oparciu o przepis art. 237 kpk prokurator występuje do właściwego Sądu z wnioskiem o zarządzenie kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych.

Niedopuszczalnym jest traktowanie w sposób uproszczony przewidzianej w art. 5 § 2 kpk zasady przesądzenia na korzyść oskarżonego nie dających się usunąć wątpliwości, wówczas gdy są one rezultatem wadliwego postępowania dowodowego lub wadliwej oceny zgromadzonego materiału dowodowego.

Szczególnie nagannym jest przyjmowanie w wyżej określonych warunkach łagodniejszej kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu lub umorzenie postępowania wobec niestwierdzenia przestępstwa.

Prokuratorzy obowiązani są dbać o stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych i prezentować taki ich poziom aby w sposób profesjonalny wykonywać swoje obowiązki służbowe.

Ad. 2

Do istotnych funkcji nadzoru służbowego zaliczyć należy także udzielanie pomocy prowadzącemu postępowanie poprzez konsultacje, omawianie kierunków postępowania, udzielanie wytycznych, uczestniczenie w czynnościach oraz ujawnianie nieprawidłowości i podejmowanie działań skutkujących odpowiedzialnością służbową, w tym za rażące uchybienia.

Prokurator przełożony oraz sprawujący nadzór służbowy jest współodpowiedzialny za poziom postępowania oraz za nie ujawnienie błędów, które w trakcie nadzoru mogli ujawnić.

Ważną dla czynności nadzorczych jest faza powzięcia informacji o zdarzeniu lub toczącym się postępowaniu, stąd powinnością prokuratora poinformowanego o nim przez policję takim jak: zabójstwo, katastrofa i innym mającym charakter zdarzenia najpoważniejszego jest powiadomienie przełożonego oraz drogą służbową Prokuratora Generalnego.

Umożliwia to w szczególnie uzasadnionych przypadkach uruchomienie odpowiedniego do wagi zdarzenia szczebla nadzoru oraz zabezpieczenie koniecznej odpowiednio wyspecjalizowanej współpracy z biegłym i ekspertami już na etapie pierwszych czynności na miejscu zdarzenia.

Za oczywiście rażąco uchybienia skutkujące odpowiedzialność dyscyplinarną uznać należy:

- zaniechanie udziału w oględzinach miejsca zdarzenia ze skutkiem śmiertelnym,
- zaniechanie działań zapewniających przysługującą świadkom ochronę w związku z prowadzonym postępowaniem (np. nieuzasadniona odmowa utajnienia danych świadka) oraz
- zaniechanie działań wobec sprawców przestępstw popełnionych w związku z prowadzonym postępowaniem a zmierzających do uniknięcia przez podejrzanego odpowiedzialności karnej (składanie fałszywych zeznań, sporządzenie nieprawdziwej dokumentacji, opinii).

Przekazując do wykonania powyższe wytyczne ustanawiam Państwa Prokuratorów odpowiedzialnymi za ścisłe i konsekwentne ich wykonywanie oraz wyciąganie konsekwencji służbowych wobec prokuratorów rażąco je naruszających.

Proszę również o reagowanie za pośrednictwem rzeczników prasowych na publikacje informujące o kontrowersyjnych lub rażąco błędnych decyzjach podejmowanych przez prokuratorów.

Należy to czynić poprzez informacje o wszczynaniu postępowań służbowych bądź też poprzez wyjaśnienie motywów wydania decyzji niesłusznie ocenianej za błędną, z zachowaniem wymogów tajemnicy śledztwa i postępowania służbowego.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI